

"PARAZITAR KASALLIKLAR DIAGNOSTIKASIDA MOLEKULAR GENETIK USULLARNI QO'LLASH, DAVOLASH VA PROFILAKTIKASINING ZAMONAVIY JIHALTLARI"

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA · SAMARQAND, 2026-YIL 9-10-OKTYABR

O'zbek tilida

UDK: 619:615:636,5:591.111

B. 79-83

ANTISTRESS PREPARATLARNING JO'JALAR FIZIOLOGIK HOLATI VA QON LEYKOTSITLARINING FAGOTSITAR FAOLLIGIGA TA'SIRI

Ibragimova Feruza Davletbayevna

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

DOI <https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/260911>

IQTIBOS UCHUN · ДЛЯ ЦИТИРОВАНИЯ · FOR CITATION

Ibragimova Feruza Davletbayevna. Antistress preparatlarning jo'jalar fiziologik holati va qon leykotsitlarining fagotsitar faolligiga ta'siri // Parazitar kasalliklar diagnostikasida molekulyar genetik usullarni qo'llash, davolash va profilaktikasining zamonaviy jihatlari: xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari (Samarqand, 9-10-oktyabr 2026-y.). – Samarqand, 2026. – B. 79-83. – DOI: <https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/260911>

UDK: 619:615:636,5:591.111

ANTISTRESS PREPARATLARNING JO‘JALAR FIZIOLOGIK HOLATI VA QON LEYKOTSITLARINING FAGOTSITAR FAOLLIGIGA TA’SIRI

Ibragimova Feruza Davletbayevna

assistent, v.f.b.f.d. (PhD), Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

Annotatsiya. Maqolada broyler tovuqlarining fiziologik holatlariga va qondagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligiga Nozepam, aminazin va ularning vitamin S bilan birikmalari hamda Chiktonik vitaminli kompleksining ta’sir doiralari o’rganilgan.

Аннотация. В статье исследуется влияние нозепама, аминазина, их комбинаций с витамином С и витаминного комплекса Чиктоник на физиологическое состояние бройлерных цыплят и фагоцитарную активность лейкоцитов в крови.

Abstract. The article examines the effects of nozepam, aminazine and their compounds with vitamin C on the physiological state of broiler chickens and the phagocytic activity of leukocytes in the blood, as well as the effect of the chiktonic vitamin complex.

Kalit so‘zlar: tovuq, saqlanuvchanlik, fagotsitoz, leykotsit, Nozepam, Aminazin, Askorbin kislota.

Ключевые слова: цыплята, выживание цыплят, фагоцитоз, лейкоцит, нозепам, аминазин, аскорбиновая кислота.

Keywords: chicken, viability, phagocytosis, leukocyte, Nozepam, Aminazin, ascorbic acid.

Актуальность темы. Под стрессовыми факторами понимаются общие изменения в органах и системах, происходящие из-за перенапряжения организма цыплят в неблагоприятных условиях. Цыплят вакцинируют от инфекционных заболеваний раз в неделю, начиная с 1 дня до 3 недель. Эти процедуры также приводят к перенапряжению организма. Кроме того, к стрессовым факторам относятся шум механизмов раздачи корма, проникновение посторонних лиц в курятник, частые изменения в кормовом рационе, недостаточное или избыточное количество кормовых добавок, частые перебои в освещении или недостаток воды и т. д.

Для предотвращения подобных негативных последствий используются различные витаминно-микроэлементные комплексы, антибиотики и биологически активные вещества, успокаивающие нервную систему.

Mavzuning dolzarbligi. Stress faktor deganda tovuqlarning noqulay sharoitda organizmining zo’riqishi sababli organ va sistemalarda paydo bo’ladigan umumiy o’zgarishlar tushuniladi. Jo’jalar 1 kunligidan boshlab to 3 haftaligiga qadar har haftada bir marta yuqumli kasalliklarga qarshi emlanadi. Bu muolajalar ham organizmning zo’riqishiga olib keladi. Bulardan tashqari oziqa tarqatadigan mexanizmlarning shovqini, begona odamlarning tovuqxonaga kirishi, oziqa ratsionining tez-tez almashinuvi, tarkibida oziqa qo’shimchalari miqdorining yetishmasligi yoki oshib ketishi, yorug’likning tez-tez o’chib turishi yoki suvning bo’lmay qolishi va hokazolar kiradi.

Bunday salbiy oqibatlarining oldini olish maqsadida turli xil vitaminli mikroelementli premiksalar, antibiotiklar va asab tizimini tinchlantiruvchi bioaktiv moddalar ishlatiladi.

Tadqiqotning maqsadi. Tovuqchilik amaliyotida turli xil salbiy oqibatlar orqali stress omillar paydo boʻlib organizmning zoʻriqishiga olib keladi, oqibatda immunobiologik reaktivlik pasayadi. Bu salbiy oqibatlarining oldini olish va davolash orqali parrandalarning saqlanuvchanligi hamda mahsuldorlik koʻrsatkichlarini yaxshilashdan iborat.

Tadqiqotning usullari. Ilmiy tadqiqot ishlari Samarqand Davlat Veterinariya Meditsinasi Chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti “Hayvonlar fiziologiyasi, biokimyosi va patologik fiziologiya” kafedrasining vivariysida hamda ilmiy laboratoriyasida olib borildi. Bu borada Samarqand viloyati Pastdargʻom tumaniga qarashli «Dargʻom parranda Fayz» shaxsiy fermer xoʻjaligidan Kobb 500 broyler zotli bir kunlik joʻjalaridan 90 bosh olib kelinib fakultetning kichik tovuqxonasiga toʻshamalar ustiga joylashtirildi. Ularning tirik vaznlari oʻlchanib, 15 boshdan qilib uchta guruh tashkil etildi.

Ulardan birinchi guruh qiyosiy nazorat guruhi boʻlib joʻjalar preparatsiz toza oziqa bilan boqildi. Ikkinchi tajriba guruhi joʻjalariga esa, Oksazepam preparatidan 3,5 mg/kg, uchinchi guruh joʻjalariga esa Enrofloks antibiotikidan 10% li 0,55 ml/l suv bilan, toʻrtinchi tajriba guruhidagi joʻjalarga Aliseril WS 1 mg- 2 litr suv bilan 30 kun davomida berildi.

Tajribaning 7–15 kunlari qonning tarkibidagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligi Gosteva V.S. (1969) usulida aniqlandi. Olingan raqamlarga S.I.Lyutinskiy uslubi boʻyicha statistik ishlov berildi. Raqamlar orasidagi farq Student jadvalidan aniqlandi.

Tadqiqotning natijalari. Ilmiy tadqiqot ishlarini amalga oshirish maqsadida Samarqand viloyati Pastdargʻom tumaniga qarashli «Dargʻom Parranda Fayz» shaxsiy fermer xoʻjaligidan Kobb 500 zotli bir kunlik joʻjalar olib kelinib kafedra vivariysiga toʻshamalar ustiga joylashtirildi. Ulardan birinchi kundayoq toʻrtta guruh tuzildi, har birida 15 boshdan.

Birinchi guruhdagi joʻjalar qiyosiy nazorat guruhi boʻlib ular xoʻjalik ratsioni asosida boqildi. Ikkinchi tajriba guruhi joʻjalariga esa Oksazepam antistressor preparatidan 3,5 mg/kg oziqa bilan 30 kun, uchinchi tajriba guruhi joʻjalariga Enrofiloks 10% li antibiotikidan 0,5 ml/l suv bilan 5 kun, toʻrtinchi tajriba guruhidagi joʻjalariga esa Aliseril WS vitaminli antibiotikli premiksdan 1mg 2 litr suv bilan 30 kun davomida qoʻllanmasiga asosan berildi.

Qoʻllanilgan preparatlarning samaradorlik koʻrsatkichlari guruhlardagi joʻjalarning saqlanuvchanlik foiziga hamda tajriba oxirida oʻrtacha bir bosh tovuq tirik vaznining oʻsishiga qarab baholandi.

Shunday qilib, 30 kunlik oʻtkazilgan laboratoriya tajribalarining natijalari shuni koʻrsatdiki, ikkinchi tajriba guruhidagi joʻjalarga Nozepam 3,5 mg/kg oziqa bilan 3 kun davomida berilganda joʻjalarning saqlanuvchanligi 100 % ni, tajriba oxirida oʻrtacha 1 bosh tovuqning tirik vaznining oʻsishi 531,4 % ni tashkil etdi.

Uchinchi tajriba guruhidagi joʻjalar Aminazin 30 mg/l oziqa bilan 3 kun davomida olganlarida ularning saqlanuvchanligi 100 % ni, tajriba oxirida 1 bosh tovuq tirik vaznining oʻsishi 519,2 % ni tashkil etdi. Toʻrtinchi tajriba guruhidagi joʻjalar Nozepam+Vitamin S birikmasini 30 mg/kg 3 kun va 100 mg /kg oziqa bilan tajriba oxirigacha berilganda ularning saqlanuvchanlik darajalari 100% larni hamda oʻrtacha bir bosh tovuq tirik vaznining oʻsishi 528, 4 % ni tashkil etdi. Beshinchi tajriba guruhidagi joʻjalar Aminazin+Vitamin S birikmasini 30 mg/kg oziqa bilan 3 kun va 100 mg/kg oziqa bilan berilganda, ularning saqlanuvchanligi 100 % ni, tirik vaznining oʻsishi 524,3%ni tashkil qildi. Oltinchi tajriba guruhidagi joʻjalar Chiktonik preparatini 1 ml/l suv bilan 30 kun berilganda saqlanuvchanligi 100 % ni, tirik vaznining oʻsishi 528,5%ni tashkil qildi. Qiyosiy nazorat guruhidagi broyler joʻjalari xoʻjalik ratsioni bilan boqilganda saqlanuvchanligi 91,3 % ni va 1 bosh tovuq tirik vaznining oʻsishi 506,2 % ni tashkil etdi.

Stress faktorlarning organizmga salbiy taʼsirini va bir vaqtda profilaktika qilish maqsadida antistressor preparatlarning qon tarkibidagi leykotsitlarning fagotsitoz qilish xususiyatlarini oʻrganish maqsadida tajribaning 7 chi va 15 chi kunlari joʻjalarning qanot osti venasidan qon olinib Gosteva V.S. (1969) uslubida tekshirildi.

Tajribaning 7-15 kunlari joʻjalarning qanot osti venasidan qon olinib, leykotsitlarning fagotsitar aktivligi va indeksi tekshirilganda olingan natijalar quyidagicha boʻldi.

Ikkinchi tajriba guruhi joʻjalari Nozepam preparatini qoʻllanmasiga asosan olganlarida qondagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligi qiyosiy nazorat guruhi joʻjalarining qonidagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligiga nisbatan 7,2-5,0 % ga yuqori ekanligi aniqlandi.

Uchinchi tajriba guruhi joʻjalari Aminazinni qoʻllanmasiga asosan olganlarida qondagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligi qiyosiy nazorat guruhi joʻjalarining qonidagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligiga nisbatan 7,4-4.8% ga koʻp ekanligi aniqlandi.

Toʻrtinchi tajriba guruhi joʻjalari Nozepam+Vitamin S larni qoʻllanmasiga asosan olganlarida qondagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligi qiyosiy nazorat guruhi joʻjalarining qonidagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligiga nisbatan 7.4-3.8% larga yuqori boʻldi.

Beshinchi tajriba guruhi joʻjalari Aminazin+Vitamin S larni qoʻllanmasiga asosan olganlarida qondagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligi qiyosiy nazorat guruhi joʻjalarining qonidagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligiga nisbatan 9.9-5.3% larga yuqori boʻldi.

Oltinchi tajriba guruhi joʻjalari Chiktonik vitaminli kompleksini qoʻllanmasiga asosan olganlarida 30 kun davomida berilganda qondagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligi qiyosiy nazorat guruhi joʻjalarining qonidagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligiga nisbatan 7.9-4.3%larga yuqori boʻldi.

Xulosa. Laboratoriya tajribalaridan olingan maʼlumotlarga asosanib xulosa qilinganda tajribada qoʻllanilgan antistressorlik xususiyatiga ega boʻlgan bioaktiv

moddalar joʻjalarning fiziologik holatlarini yaxshilabgina qolmasdan qondagi leykotsitlarning fagotsitar aktivligini oshirar ekan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Божко А.П. Городецкая И.В. Влияние малых доз тиреоидных гормонов на изменения термостабильности сердца, вызванная тепловым стрессом // Проблемы теоретической медицины и фармацы: сб. науч. тр. Витебск, 1997-с. 54-57.
2. Божко А.П. Городецкая И.В. Контроль тиреоидными гормонами синтеза белков теплового шока в миокарде при стрессе // Актуальные вопросы теоретической и практической медицины и фармацы тез. докл. науч. сессии Витебск. 2001 С 8-9.
3. Федоров Б.М. и др. - Профилактика стресс – фактора при вакцинации цыплят // «Информ. листок» 1999. С. 1037 – 1080
4. Эшимов Д. - Динамика фагоцитоза при смешанной инвазии и применение эймериостативов в сочетании с витаминами и выделениями тутового шелкопряда Третий Российский конгресс по патофизиологии Дезрегуляторная патология органов и систем. Тезисы докладов. «Москва». 2004, Стр.258.
5. Ибрагимова Ф.Д. и др. Профилактика и лечение эймериозов кур при экспериментальных условиях. Международной научной конференции “Актуальные вызовы современной науки” // Переяслав 2020. С- 20- 21.
6. Feruza Ibragimova, Davletbay Ibragimov, Asadullo Daminov, and Gulmurod Mamadullaev. The influence of drugs with a synergistic mixture of phencides on the intensity of invasion, morphological blood parameters and leukocyte formula in chicken eimeriosis mixed with colibacillosis BIO Web of Conferences 118, 01007 (2024) <https://doi.org/10.1051/bioconf/202411801007> TAEE-III-2024.